

Algirdas Landsbergis

IDIOTOVA ZGODBA

Prešernovo gledališče Kranj, sezona 1991/92

Algirdas Landsbergis

IDIOTOVA ZGODBA

(THE IDIOT'S TALE)

(po romanu F.D. Dostojevskega »Idiot«)

slovenska praižvedba

Mate Dolenc

prevod

Boris Ostan

Lev Nikolajevič Miškin

Pavel Rakovec

Parfion Semijonovič Rogožin

Judita Zidar

Nastasija Filipovna Baraškova

Bernarda Oman

Aglaja Ivanovna Jpančina

Matjaž Višnar

Afanasij Ivanovič Tocki

Zvone Šedlbauer

režija

Igor Lampret

dramaturgija

Vojteh Ravnikar

scenografija

Slavica Radovič

kostumografija

Bor Turel

glasba

Maruša Zorec

asistentka scenografije

glasba je posneta v STUDIU ALEX

Sandi Kogoj

tonski snemalec

Lojze Domanjko

vodja predstave

Marko Koren

ton

Milada Varacha

šepetalka

Simon Markelj

Janez Plevnik

Robert Rajgelj

scenska tehnika

Drago Cerkovnik

razsvetljava

Nataša Sajovic

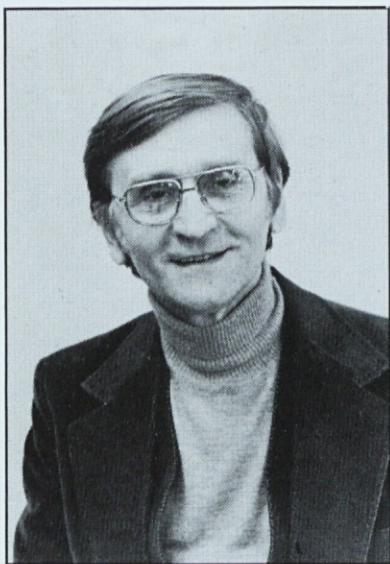
garderoba

Pokrovitelj predstave Sava Kranj

ALGIRDAS LANDSBERGIS

(1924 Kybartai, Litva)

- Pisatelj, dramatik, prevajalec, esejist, profesor zgodovine na ameriški univerzi v New Jerseyu;
- študij zgodovine in literature začne na univerzi v Kaunasu, zaključi ga na univerzi v Mainzu;
- leta 1949 emigrira v ZDA;
- piše v litvanščini in angleščini;
- prve objave njegovih proznih del segajo v začetek petdesetih let.
- prvo njegovo v angleščini napisano gledališko igro uprizorijo leta 1961 na Off-Broadwayu v New Yorku. Sledijo uprizoritve v Kanadi in Avstraliji, v zadnjem času tudi v matični domovini;
- pomembnejša dela: Meiles mokykla, Penki stulpai turgaus aikšteje, Five Posts in a Market Place, Barzda, The Last Picnic, Vaikai gintaro rumouse, The School for Love, antologija Bridge Across the Sea, The Lithuanian Short Story, Nationalism in the USSR and Eastern Europe.

APOKALIPSA IN EPILEPSIJA

Zdaj, ko nam je — za strahotno ceno človeškega trpljenja — ponovno ironično ponujena bližina, iz katere zlahka dojemamo del sveta Dostojevskega, bi se naslov Landsbergisovega besedila z enako upravičenostjo lahko glasil tudi: Apokalipsa in epilepsija. Apokalipsa je zgodba zgodb — in Landsbergisova dramatisacija jo izpostavlja kot grozeče ozadje, ki daje ton in smisel vsemu dogajanju. Rogožin in Nastasja imata v rokah »ključ za žrelo brezna«. V trenutku, ko (»... je spregovorilo sedem gromov, sem hotel pisati. Toda zaslišal sem glas iz nebes, ki je rekel: Vtisni si v spomin, /.../ in ne zapisuj tega: /.../) NE BO VEČ ČASA. (Razodetje, 10)

Ostane samo še izpraznjeni prostor (trgov, pragov in stopnišč) hlastno izgovorjenih sporočil pri Dostojevskem, ki ga Algirdas Landsbergis spreminja v gledališki oder, na katerem poteka zgodba, prirejena za pogled zahodnega gledalca, ki zgodbo razume, njenega bistva pa ne.

Presenetljivo: beseda »idiot« v svojem izvirnem smislu pomeni zasebnika, posameznika, navadnega državljana . . . Mogoče tistega, ki se spričo silovitosti in bližine srhljivega počuti »kot mutec, ki nekaj jeclja in hkrati ve, da nikoli več ne bo spregovoril . . .« — kot je nedavno tega zapisal Landsbergisov rojak Czesław Miłosz, poljski pesnik, rojen v Litvi.

Pravijo, da je iz vsake drame mogoče napisati novelo, obratna pot pa ne velja. In znotraj tega ima Dostojevski prav posebno mesto. Seveda bi bili razočarani, če bi v Landsbergisovi dramatisaciji IDIOTA pričakovali kratek povzetek romana. Številne osebe, pomembne za dogajanje, so tu izpuščene, dejanje je zgoščeno na zelo ozek segment, na tisti, ki predstavlja jedro situacije — umor Nastasje Filipovne in ključne like razvrščene okrog nje: kneza Miškina, Rogožina, Aglajo in Tockega. Tisti, ki so v načelu zoper takšno početje, bodo zavrnil vsako predstavo, naj bo še tako dobra, narejeno na takšni ali drugačni osnovi avtonomnega literarnega besedila. Kar zadeva Dostojevskega, so vsekakor v manjšini, saj izziv njegove polifoničnosti ne poraja samo nepreglednega števila interpretacij, ampak tudi nepregledno število dramatisacij in ekranizacij (kar še posebej velja za Bese, Brate Karamazove ter Zločin in kazen). V čem se Landsbergisov pristop razlikuje? Manj ga zanimajo sami značaji (»dostojevščina«), bolj ga zanima situacija, sam proces, zgoščeni tok zavesti, vrtoglavo vzdušje, ki iz stališč likov, njihovih idej in ideologij ustvarja vnetljivo in »eksplozivno mešanico«.

Landsbergisovo besedilo, ki je nastalo v tujini, več kot sto let po nastanku IDIOTA (napisanega leta 1868, prav tako v tujini), je napisano z veliko pronicljivostjo in v marsičem anticipira stvari, ki so se zgodile in se nam dogajajo; seveda bi bilo smešno, če bi jih pripisovali samo Landsbergisu: brez Dostojevskega tega sozvočja ne bi bilo. Gradivo, motivi, in vzdušje se v marsičem prekrivajo s tem, kar se dogaja v Rusiji, Litvi in pri nas. Ta vrtoglavi tok dogodkov, škandaloznih razodetij, razdiralnih strasti, cinizma, zla, ta velikanski vakuum, ki se je razprl po razpadu ideologij (religij) in imperijev dvajsetega stoletja in se ponuja kot poudarjena milost bivanja. Sami ireverzibilni dogodki, ki režejo v čas svojo sled, krvavo stigmatizirajo zgodovino in zaznamujejo usodno ne samo posameznika ampak cele narode, ves svet. Svet pred požarom. Tik pred eksplozijo in hkrati svet po katastrofi: sestavljen iz okruškov in črepinj, ki jih ni več mogoče sestaviti v celoto.

Landsbergisova zgodba se vrti okrog enega samega dogodka — umora Nastasje Filipovne, ki jo umori Rogožin, ne da bi mu Miškin, ki to ves čas sluti, lahko preprečil. Ta nemoč, ki izvira iz sokrivde in neprestane neadekvatnosti, neke davno eksklodirane kategorije primernosti, katere civilizacijska stvarnost se zdi daleč. Miškin je sestavljen iz samih neprimernosti. Je sama kategorija le-teh, saj dojema življenje kot poudarjeno milost. Rogožin in Nastasja se oklepata mržnje in opoja destrukcije — v poblaznelem toku dogajanj. Miškinov načrt, njegova ideja o odrešitvi, postaja vse bolj utopična in smešna z dogodki, katerih ireverzibilni tok izključuje misel o kakršnikoli odrešitvi in odrešeništvu. Kot da truplo v neskončnost podaljšuje trenutek, ko ni izginila z obličja samo nepredvidljiva sla po življenju Nastasje Filipovne, ampak tudi bog. Na tem prizorišču, kjer se dva tako različna, ali en sam, ki je dvojnik drugemu — pogovarjata o smislu, prislušujeta tišini velikega praznega prostora, kjer je možno vse, in kjer ni možno nič več, ker je vse dopolnjeno, zaradi teže zločina in zaradi neznosnega bremena človekove (so)odgovornosti. Prizor, ki je strahotno nabit. Tik pred eksplozijo. Tako nabit, da se vse v naslednjem hipu lahko razpoči, razsuje v nič, oškropi s krvjo sive stene ječe ali se razsuje kot nova iluzija, izsrkana v prazno veselje, ki se je še hip pred tem kazalo kot resničnost. To razsipanje morečih sanj v resničnost, to izsipanje resničnosti v moraste sanje, to srhljivo udejanjanje najbolj blaznih sanj in ta silovitost dogodkov, ki komaj prenese soočanje, paralizira kot pogled Meduze. Ta pekel, ki ne očiščuje, ta nesmiselna apokalipsa, ki ne razsoja več o ničemer in o nikomer: za hip zremo v žrelo brezna in z enako grozo sledimo svojemu otopevanju, svoji zasičenosti, ki se obdaja s pragom ravnodušnosti.

Landsbergis je tu nemara zato, da nas spomni na neizogibnost tega soočenja, z odprtim vprašanjem o (ne)smislu človekovega trpljenja, saj vzpostavlja povezavo med nekdanjimi in sedanjimi Apokalipsami, kot svojevrsten hommage Dostojevskemu. Landsbergisov pristop je

Pokrovitelj predstave Sava Kranj

svoboden, nemara tudi problematičen, če bi mu za merilo izbrali zvestobo klasične dramatizacije do klasičnega romana; a romani Dostojevskega nikakor niso takšni. Gre za poudarjen avtorski komentar, v katerem bi našli malo neposrednih navedkov iz romana. Landsbergis ne izhaja samo iz dobrega poznavanja gradiva, ampak predvsem iz osebnega doživetja tega romana in fascinacije nad mojstrstvom Dostojevskega — ki s svojimi liki in svojo globalno zavestjo krize govori neposredno v naš čas. Čas, ko nekaterih slik ni več mogoče izbrisati iz spomina, ko bi radi, a ne moremo, rekli, da vse to ni res, čas, ki zahteva nove tematizacije, jih sproti posmehljivo sesipa, neprestano pa grozi z uničenjem, z novimi tesnobami, novimi grozami, novimi škandali in novimi razodetji. Čas, ki se dela, da ga ni, a se tihotapi z britvijo, zavito v svilo.

Komično, teatralično in melodramatično je Landsbergis obrnil navzven, v zunanji okvir zgodbe, v ironično distanco sodne farse in gledališča v gledališču, farsične, sejmarske predstave o Idiotskem milijonarju. Za pripoved je izbral postopek, kakršnega je Dostojevski uporabil pri svoji noveli »Krotka«. Zgodba, o kateri vemo vse (kot pri Dostojevskem, kjer junaki že v začetku vedo »vse«), se tako odvije v poblazneli naglici, na robu dojemljivega, kot pri hitro vrtečem kolesu, kjer se nam zdi, da se ustavlja oziroma vrti nazaj. Ta zaustavitev, to použivanje človekovega časa, pa je na pragu tragičnega.

»Dosti je bilo navduševanja, čas je, da vzamemo pamet v roke. In vsa ta tujina, vsa ta vaša Evropa, vse to je sama ljuba fantazija, in mi vsi za mejo smo sama ljuba fantazija . . . zapomnite si mojo besedo, sami jo boste še skusili!« — pravi na koncu romana IDIOT

F. M. Dostojevskega Lizaveta Prokofjevna, ki v Landsbergisovi dramatizaciji ne nastopa.

Igor Lampret

Prvič v PG

Pri uprizoritvi »Idiota« prvič sodelujejo v našem gledališču številni priznani gledališki ustvarjalci: igralec Boris Ostan, scenograf Vojteh Ravnikar z asistentko Marušo Zorec, kostumografinja Slavica Radovič in skladatelj Bor Turel.

»Grün-Filipičevo priznanje« Prešernovemu gledališču

Na letošnjem Tednu slovenske drame 91 je »Grün-Filipičevo priznanje« za dosežke v slovenski dramaturgiji prejelo Prešernovo gledališče. Žirija je Prešernovemu gledališču podelila »priznanje« za »posebno skrb in uspehe pri uveljavljanju slovenske dramatike in obujanju starejše oziroma manj poznane.«

Pokrovitelj predstave Sava Kranj

V pripravi

Georges Feydeau: DO-RE-MI-FEY-DEAU

Tri komedije znamenitega francoskega komediografa »Najin bodoči ženin«, »Zaspite, če vam rečem«, »Ne sprehajaj se no vendar čisto naga« pripravljamo pod vodstvom režiserja Vinka Möderndorferja.

Zdravko Zupančič: NORČAVI STRIČEK FRAK

Za svoje najmlajše občinstvo pripravljamo noviteto Zdravka Zupančiča. Krstno uprizoritev pripravlja režiser Jaša Jamnik.

Pintarjev »HIŠNIK« povabljen v Minsk

Uprizoritev Pintarjevega »Hišnika« je Prešernovemu gledališču omogočila prvi vidnejši prodor v tujino. »Hišnik« je bil uspešno odigran na letošnjem jubilejnim 10. mednarodnem gledališkem festivalu SPECTRUM v avstrijskem Beljaku. Ob začetku letošnje sezone pa je Prešernovo gledališče dobilo uradno vabilo, da v prvi polovici letošnjega decembra s »Hišnikom« sodeluje na mednarodnem gledališkem festivalu v beloruskem Minsku.

»VIRGINIJA WOOLF« na Borštnikovem srečanju

Lanskoletna uspešnica »Kdo se boji Virginije Woolf« je izbrana za tekmovalni program letošnjega Borštnikovega srečanja v Mariboru.

V svoj redni repertoar letošnje sezone je »Virginijo Woolf« uvrstilo Slovensko ljudsko gledališče iz Celja. Gostovanja, ki pomenijo za kranjsko gledališče posebno priznanje, so predvidena konec oktobra in v začetku novembra.

IGRALSKI NASTOPI V SEZONI 1990/91

BIBIČ POLDE k. g.: Davies (Hišnik) — 28, 28 nastopov;

DIMITRIJEVSKA TANJA k. g.: Jež (Mojca Pokrajculja) — 55, 55 nastopov;

GODNIČ IVAN k. g.: Vojko (En sam dotik) — 3, 3 nastopi;

MARINIČ MILAN: Medved (Mojca Pokrajculja — vskok) — 6, 6 nastopov;

OMAN BERNARDA: Cveta (En sam dotik) — 3, Honey (Kdo se boji Virginije Woolf) — 31, Stanovalka I. II. III. (Kdor skak, tisti hlap) — 10, Lisica (Mojca Pokrajculja) — 55, 99 nastopov;

Pokrovitelj predstave Sava Kranj

OMAN TINE: Oton (En sam dotik) — 3, Kepler, Sekretar, Predsednik komisije, (Kdor skak, tisti hlap) — 10, Aston (hišnik) — 28, Medved (Mojca Pokrajculja) — 49, 90 nastopov;

RAKOVEC PAVEL: Rado (En sam dotik) — 3, Nick (Kdo se boji Virginije Woolf) — 31, Henrik, Miličnik, Član komisije (Kdor skak, tisti hlap) — 10, Volk (Mojca Pokrajculja) — 55, 99 nastopov;

SAMOBOR IGOR: k. g.: George (Kdo se boji Virginije Woolf) — 31, 31 nastopov

VIŠNAR MATJAŽ: Gregor (En sam dotik) — 3, Mick (Hišnik) — 28, Zajček (Mojca Pokrajculja) — 55, 86 nastopov

ZIDAR JUDITA: Tatjana (En sam dotik) — 3, Marta (Kdo se boji Virginije Woolf) — 31, Kata, Zapisničarka (Kdor skak, tisti hlap) — 10, Mojca (Mojca Pokrajculja) — 55, 99 nastopov;

STATISTIČNI PREGLED PREDSTAV PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V SEZONI 1990/91

Predstava	sezona 90/91		v preteklih sezonah	skupaj predstav od premiere
	doma	na gost.		
H. Pinter: HIŠNIK (premera: 27. 9. 1990)	15	13	—	28
E. Albee: KDO SE BOJI VIRGINIJE WOOLF (premera: 19. 10. 1990)	19	12	—	31
J. Moder — po koroški ljudski pripovedki: MOJCA POKRAJCU-LJA (premera 14. 11. 1990)	32	23	3	58
R. Šeligo: KDOR SKAK TISTI HLAPE (premera: 21. 2. 1991)	9	1	—	10
M. Jesih: EN SAM DOTIK (premera: 22. 2. 1990)	1	2	19	22
SKUPAJ	76	51		

V organizaciji PG je bilo v sezoni 1990/91 odigranih 49 ponovitev 19 različnih gostovalnih predstav.

Poleg tega je bilo v PG 30 drugih prireditev (gledališke ure, proslave, literarni večeri, koncerti, okrogle mize, plesni nastopi . . .).

V sezoni 1990/91 smo izvedli 206 predstav in prireditev.

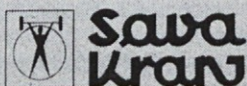
Gledališki list Prešernovega gledališča Kranj, številka 2, sezona 1991/92; predstavnik Milan Marinič, direktor; urednik Matija Logar, umetniški vodja; oblikovalec gledališkega lista Jože Logar; tisk Jagodic.

Za gledališki list smo oproščeni plačila temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov z odločbo Republiškega komiteja za kulturo, številka 4210 — 238/84.

Pokrovitelj predstave Sava Kranj

Sava Kranj

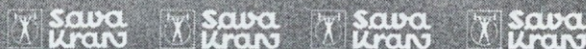
živi s kulturo našega mesta

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

VIST® VIST® VIST® VIST® VIST®

